

Μ Ν Η Μ Ο Σ Υ Ν Η

ΕΤΗΣΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ
1982-1984

Α Ν Α Τ Υ Π Ο Ν

ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, δ. φ.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1984

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΙΚΑΣ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

Ἐπαναστάτης, διπλωμάτης, οικονομολόγος, κυβερνήτης τῆς Σάμου, πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας, συγγραφέας, πρόεδρος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας. Εἶναι οἱ τίτλοι καὶ οἱ ἀσχολίες ἑνὸς Ρουμάνου, ἀλβανικῆς καταγωγῆς, μὲ φαναριώτικο αἷμα, τοῦ Ἰωάννη Γκίκα. Ὁ σκοπὸς μου εἶναι νὰ παρουσιάσω τὴ δράση του ὡς κυβερνήτη τῆς Σάμου. Ὅμως, ἐπειδὴ θὰ εἶναι δύσκολο νὰ γίνῃ κατανοητὸ πὼς ἔφθασε ὁ Γκίκας νὰ διορισθῇ κυβερνήτης ἀπὸ τοὺς Τούρκους, θὰ παρουσιάσω μερικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴ βιογραφία του.

Γεννήθηκε στὶς 12 Αὐγούστου 1816 στὸ Βουκουρέστι¹. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους του ἦταν ἡγεμόνες τῶν Παραδουνάβιων χωρῶν². Αὐτὸ ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Γρηγόριος³ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος⁴ ἀνέλαβαν αὐτὸ τὸ ἀξίωμα στὴν περίοδο τῆς διαμορφώσεως τῆς πολιτικῆς προσωπικότητος τοῦ Ἰωάννη. Οἱ πρῶτοι δάσκαλοί του ἦταν Ἕλληνες⁵, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς του θαύμαζαν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ πατέρα του, τοῦ Τάκι, τοῦ Μεγάλου Λογοθέτη, ἔμαθε ρουμανικά, ἐνῶ Γάλλοι πρόσφυγες ὡς τοὺς Janeloni, Vangaud, Coulin, τοῦ ἔμαθαν τὴ γλῶσσα τοῦ Βολταίρου.

Ἀπὸ τὸ 1833 ἤρθε σὲ ἐπαφὴ μὲσω τῆς Φιλαρμονικῆς Εταιρείας μὲ πολλοὺς διανοουμένους καὶ πολιτικοὺς, οἱ ὁποῖοι συζητοῦσαν τόσο πολιτικὰ θέματα, ὅσο καὶ προβλήματα τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς Ρουμανικῆς γλώσσας, προβάλλοντας ἰδέες γιὰ μιὰ ρουμανικὴ συνείδηση. Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς Ἐταιρείας, παρουσίασε καὶ τὴν πρώτη του ἐργασία, μιὰ μετάφραση τῆς κωμωδίας τοῦ Μολιέρου «Les précieuses ridicules», ποὺ παίχτηκε τὸ 1830. Ἐκείνη τὴ χρονιά, ὁ νεαρὸς Ἰωάννης πηγαίνει στὸ Παρί-

1. Βλέπε στὸν τόμο «Documente literare inedite ale lui I. Ghica, ἐπιμέλεια D. Păcurariu, Βουκουρέστι 1959, σ. 111-112, τὸ ἀντίγραφο τοῦ πιστοποιητικοῦ γεννήσεως.

2. Ὑπάρχουν δύο ἐκδοχὲς γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν προγόνων ποὺ ἔφθασαν ἡγεμόνες στὶς Ρουμανικὲς χώρες: μερικοὶ βιογράφοι του μιλοῦν γιὰ 11, ἄλλοι γιὰ 4.

Ἐπῆρχαν πράγματι μεταξύ 1658-1856 δέκα ἡγεμόνες καὶ ἓνας καϊμακάμης, ἀλλὰ δὲν εἶναι σίγουρο σὲ ποῦ κλάδο ἀνήκει ὁ μελλοντικὸς μπέης.

3. Γρηγόριος Δημ. 1822-1828 στὴ Βλαχία.

4. Ἀλέξανδρος 1834-1842 στὴ Βλαχία.

5. Στὶς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν φίλο του, τὸν μεγάλο ποιητὴ Βασίλε Ἀλεξανδρῆ ἀνέφερε καὶ τὰ ὀνόματά τους: Κερκυραῖος, Μυτιληναῖος, Κόριτας. Θεωροῦσε ὅμως ὅτι δὲν εἶχαν καθόλου καλὴ μέθοδο καὶ τοὺς εἰρωνευόταν· βλ. I. Ghica, Scisori catre V. Alesandri, Βουκουρέστι, 1967, σ. 151-154.

σι, όπου σπουδάζει παίρνοντας άπολυτήριο τών κλασικων σπουδών, έπειτα Μαθηματικων, ενώ το 1840 τελειώνει τη Σχολή Όρυκτολογίας, παίρνοντας πτυχίο ως μηχανικός, ενώ παράλληλα επισκέπτεται τὰ μεταλλουργικά έργοστάσια τής Γαλλίας και τής Άγγλίας.

Παράλληλα, παρακολούθησε και μαθήματα πολιτικής οικονομίας, καθώς επίσης και φιλελεύθερης οικονομίας και ιστορίας που παρέδιδε ο Jules Michelet στο Collège de France. Τέλος, μεγάλη έντύπωση του προκάλεσαν οι διαλέξεις του Charles Fourier. Νά λοιπόν ένας άπόγονος ήγεμόνων, που έδειχνε ενδιαφέρον για τόσους κλάδους έπιστημών.

Το Παρίσι του προσέφερε επίσης τη δυνατότητα να έλθη σε έπαφή με πολλούς άπό τους μελλοντικούς παράγοντες τής Έπαναστάσεως του 1848 στις ρουμανικές χώρες που τότε ζούσαν και σπούδαζαν στην πόλη του Φωτός, καθώς και διαμέσω αυτών και των καθηγητών τους με πολιτικές προσωπικότητες, όπως ο Γάλλος Έπουργός Έσωτερικων Adolphe Thiers, ο Άγγλος διπλωμάτης David Urquhart, ο Τούρκος πρέσβυς Resid Pasa, που θα γίνη άργότερα Μεγάλος Βεζύρης, ο Mihail Czaykowski, γραμματέας του Adam Czartoryski, άρχηγός των Πολωνων προσφύγων, ή κυρία De Champi, στο σπίτι τής οποίας μαζεύονταν κάθε έβδομάδα όλοι οι Φιλέλληνες του Παρισιοϋ.

Στα 1841, επιθυμώντας να χρησιμοποιήση την έπιστημονική του κατάρτιση και να συνεχίση την πολιτική του δραστηριότητα, επιστρέφει στη Ρουμανία, στο Ίάσιο, όπου διορίζεται καθηγητής στην Άκαδημία, που είχε ιδρύσει ο τότε ήγεμόνας Sturza. Έκει παρέδιδε μαθήματα γεωμετρίας, γεωλογίας, όρυκτολογίας και πολιτικής οικονομίας². Παράλληλα συμμετείχε και στον επαναστατικό άγώνα, και άκόμα, έγινε μέλος τής Έπαναστατικής Έταιρείας Fratia (Άδελφότητα).

Όργανώνει το Έπαναστατικό Συμβούλιο³, με σκοπό να άρχιση τον άγώνα, να δώση όπλα στον πληθυσμό και να όρίση την ήμερα τής ενάρξεως τής Έπαναστάσεως στην Βλαχία. Όμως επειδή ήταν άπαραίτητο οι επαναστάτες να συνεννοηθούν και με την τουρκική κυβέρνηση, ο Γκίκας πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι ο Γκίκας ύπήρξε ο πρώτος διπλωμάτης στην ύπηρεσία τής Ρουμανικής Έπαναστάσεως. Διεκδικώντας μόνο την αναγνώριση των προηγουμένων δικαιωμάτων που είχαν παραχωρηθί στους Ρουμάνους άπό τους Τούρκους πριν άπο τετρακόσια χρόνια, ή Όθωμανική Κυβέρνηση, έπηρεασμένη μάλιστα άπο τους πρέσβεις τής Γαλλίας — τον στρατηγό Aupick — και τής Άγγλίας — τον Stratford Canning, είχε ύποσχεθί να ύ-

1. Vasile Netea - Ion Ghica στον τόμο «Diplomati ilustri», III, Βουκουρίστι 1973, σ. 226.

2. Documente literare..., ό.π., σελ. 124.

3. Netea... ό.π., σ. 243.

ποστηρίξει τούς συμπατριῶτες τοῦ Γκίκα. “Ὁμως, ὑπὸ τὴν πίεση τοῦ Τσάρου Νικολάου τοῦ Α΄ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα στέλλονται στὸ Βουκουρέστι νὰ καταπνίξουν τὴν Ἐπανάσταση. Προσπαθώντας νὰ πείση τὸν στρατηγὸ Magheru νὰ σηκώσῃ τὰ ὄπλα ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὁ Γκίκας τοῦ γράφει τὰ ἀκόλουθα σοφὰ λόγια «Μόνο ἐκεῖνοι ποὺ ξέρουν νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ πεθαίνουν γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας καὶ τῶν θεσμῶν τῆς, μποροῦν νὰ ἀπολαύσουν τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐλευθερία». Μετὰ τὴν ἤττα τῆς Ἐπαναστάσεως στὴ Βλαχία, ὁ Γκίκας τιμωρήθηκε μὲ ἀπαγόρευση τῆς εἰσόδου του στὴ χώρα. Στὴν τουρκικὴ πρωτεύουσα προσπάθησε νὰ ὀργανώσῃ μιὰ Ὁμοσπονδία τῶν σκλαβωμένων λαῶν, οἱ ὅποιοι σεβόμενοι τὴν ἐκάστοτε πατρίδα τους, νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται, ὄνειρο ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Δὲν ἀπελπίστηκε καὶ συνέχισε τὴ δραστηριότητά του ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως τῶν δύο ρουμανικῶν χωρῶν —τῆς Μολδαβίας καὶ τῆς Βλαχίας— καὶ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή τους. Κατὰ τὰ ἔξι χρόνια ποὺ ἔζησε στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀνέπτυξε συνεχῶς ἐπαφές μὲ Εὐρωπαίους καὶ Τούρκους διπλωμάτες. “Ὅλοι τὸν ἐκτιμοῦσαν, οἱ Γάλλοι γιὰ τὸ πνεῦμα του καὶ τὶς δημοκρατικὲς του ἰδέες, οἱ Ἄγγλοι γιὰ τὴ μετριοπάθειά του, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἰταλῶν, τῶν Πολωνῶν καὶ τῶν Οὐγγρων τὸν θεωροῦσαν ὅπαδὸ μιᾶς εὐρείας συνεργασίας στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Αὐστρίας, τέλος οἱ Ὁθωμανοὶ τὸν εὐνοοῦσαν γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ ἔτρεφε στὴν Αὐτοκρατορία τους. Εἶχε ὅμως πάντα στὸν νοῦ του τὴν κατάσταση τῶν ρουμανικῶν χωρῶν, καὶ γι’ αὐτὸ δέχτηκε νὰ πάῃ στὴ Σάμο ὡς κυβερνήτης. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τὰ σκάφη τῶν συμμάχων (Τουρκίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας) ποὺ μετέφεραν τροφίμα καὶ ὄπλα πρὸς τὸ μέτωπο, πάθαιναν μεγάλες ζημιές ἀπὸ τοὺς πειρατές, ποὺ εἶχαν τὸ κέντρο τους στὴν περιοχὴ τῆς Σάμου.

Γιὰ νὰ τὸν κάνουν νὰ δεχθῇ νὰ πάῃ στὴ Σάμο, οἱ πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, μαζὶ μὲ τὸν Μεγάλο Βεζύρη, τοῦ ἀνέφεραν ὅτι ἀπὸ κεῖ θὰ μποροῦσε νὰ συνεισφέρει στὴν ἤττα τῶν Ρώσων καὶ στὴν ἀπελευθέρωση τῶν ρουμανικῶν χωρῶν¹. Ὁ Γκίκας δέχεται τελικὰ νὰ πάῃ γιὰ τρεῖς μῆνες². Δὲν

1. Προσπαθώντας νὰ πείση τὸν Γκίκα νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα, ὁ Ἄγγλος πρέσβυς λόρδος Redcliffe, στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου τοῦ 1854, τοῦ εἶπε: «Νὰ μιὰ θέση ὅπου μπορεῖς νὰ εἶσαι πολὺ χρήσιμος γιὰ μᾶς. Τὸ μέλλον τῆς χώρας σου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ μοῖρα αὐτοῦ τοῦ πολέμου... Ὁ ἀγῶνας μὲ τὴ Ρωσία σήμερα δὲν ἀναπτύσσεται μόνο στὰ Πριγκιπάτα (—Βλαχία καὶ Μολδαβία—ΦΜ), ἀλλὰ στὴ Θεσσαλία, στὴν Ἠπειρο, στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, ὅπως στὴ Βλαχία καὶ στὴ Μολδαβία».

Μετὰ ἀπὸ δύο μέρες ὁ Resid Pasa τὸν ρώτησε: «Εἶδες τὸν λόρδο Redcliffe; Σοῦ εἶπε ὅτι σὲ χρειάζομαστε στὴ Σάμο, Πρέπει νὰ πᾶς, τουλάχιστον γιὰ τρεῖς μῆνες, μέχρι ποὺ νὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι νὰ κάνουμε στὰ Πριγκιπάτα αὐτὰ ποὺ θέλουμε». Βλ. Netea, ὁ.π., 250

2. I. Ghica - Scrisori catre V Alecsandri, Βουκουρέστι 1967, σ. 200-203: βλέπε τὸ φερμάνι τοῦ διορισμοῦ του στὸ Ἐ π α μ ε ι ν ὠ ν δ α Ι. Σ τ α μ α τ ι ἄ δ ο υ, «Σαμιακά, ἤτοι Ἱστορία τῆς νήσου Σάμου», τόμος τρίτος, Σάμος 1882, σ. 337.

ήξερε ότι θα παρέμεινε εκεί τέσσερα χρόνια.

Έφθασε στις 4 'Απριλίου τοῦ 1854 στοῦ Βαθύ, ὅπου καὶ στή συνέχεια θὰ κατοικοῦσε. Οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν ἀνήγγειλαν τὴν ἀφιξή του καὶ οἱ κάτοικοι βγήκαν, ἀν καὶ χιόνιζε, νὰ δοῦν τὸν καινούργιο κυβερνήτη καὶ τὸ ἱστιοφόρο πού τὸν μετέφερε.

Ἡ κατάσταση πού βρῆκε στοῦ νησιῦ ἦταν ἀπελπιστική. Παντοῦ βασιλευε ἡ ἀνασφάλεια λόγω τῶν πειρατῶν καὶ τῶν πολλῶν ληστῶν. Ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ μείωση τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως.

Μιά ἀρρώστεια εἶχε χτυπήσει τὰ ἀμπέλια καὶ ὅλη ἡ σοδειὰ γιὰ τὸν ἐπόμενο χρόνο εἶχε καταστραφεῖ, βάζοντας σὲ κίνδυνο τὴν εἴσπραξη τῶν φόρων, τόσο τοῦ φόρου ὑποτελείας πρὸς τὸν Σουλτάνο, ὅσο καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ προὑπολογισμοῦ. Χωρὶς νὰ ἀργήση καθόλου, ἢ νὰ φοβᾶται τίποτα ὁ Γκίκας ἔβαλε μπρὸς τὴ δουλειὰ του. Ἐν πρώτοις, μὲ διάφορα μέτρα κατέστειλε τὴ δράση τῶν πειρατῶν. Μεγάλῃ ἀνακούφιση ἦταν γιὰ τοὺς κατοίκους τοῦ λιμανιοῦ στοῦ Βαθύ, ὅταν εἶδαν νὰ μπαίνουν τρία γαλλικὰ πλοῖα, τὰ Προμηθεύς, Ἐρωδιὸς καὶ Μονόδους ἔχοντας στοῦ κατάστρωμα τέσσερεις κακοποιούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πιὸ φημισμένος ἦταν ὁ Μῶρος¹ "Ὅλοι ἀποκεφαλίσθηκαν μὲ ξίφος ἀπὸ ἕναν Τοῦρκο δῆμιο καλεσμένο ἀπὸ τὴν ἀσιατικὴ ἀκτὴ. "Ἄλλους τοὺς ἔκλεισε στὴν καινούργια φυλακή.

Παράλληλα, δημιούργησε δημόσια φρουρὰ στοῦ νησιῦ καὶ παραχώρησε συντάξεις, στοὺς κατοίκους πού εἶχαν τραυματισθῆ σὲ μάχες ἐναντίον τῶν ληστῶν. Στους λιγότερο ἐπικίνδυνους μιλοῦσε ἀνοιχτὰ, ὅταν μπορούσε, λέγοντας ὅτι ἡ δράση αὐτῶν εἶναι πατριωτικὴ², χωρὶς ἀμφιβολία ὅμως, σ' ἐκείνη τὴν κατάσταση, μὲ τὸν στόλο τῶν συμμάχων στοῦ Αἰγαῖο, οἱ συνέπειες θὰ ἦταν τραγικές.

"Ὅσον ἀφορᾷ ἄλλους τομεῖς τῶν δραστηριοτήτων του, σημειώνουμε πρῶτα ἀπ' ὅλα τὴν παιδεία. Δημιουργήθηκε δίκτυο δημοτικῶν σχολείων στὰ χωριά, γυμνάσιο «Πυθαγόρας» στοῦ Βαθύ, ἕνα παρθεναγωγεῖο, τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε καὶ συντηρήθηκε ἀπὸ προσωπικὰ χρήματα τοῦ κυβερνήτη καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τῆς Ἀλεξανδρίνας, τῆς γυναίκας του. Σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο, ὁ Γκίκας προσπάθησε νὰ δώσῃ περισσότερη ἔμφαση στὶς πρακτικὲς γνώσεις «καὶ

1. Λεπτομέρειες γιὰ τὴ σύλληψη τοῦ Μῶρου, μαζὶ μὲ τὸν Δημήτριο Ρωμάνη, τὸν Μιχαῖλ Σαρρῆ καὶ τὸν Δημήτριο Βογιατζιδάκη, βλέπε στὸν Ε. Ι. Σταματιάδῃ ὁ. π., σ. 337-348. Περὶ ἐργο μᾶς φαίνεται ὅτι στοῦ γράμμα πού ἔστειλε ὁ Marc G. Louis στὶς 14 Αὐγούστου 1855 πρὸς τὸν Ἄγγλο πρέσβυ Stratford de Redcliffe σημειώνει ἄλλα ὀνόματα συνεχῶν του, τὰ ἀδελφία Μοσχονᾶ καὶ τὸν Ὀρνάνι, βλ. τὸ Ἀρχεῖο Ι. Γκίκα, Ἐλληλογραφία, φάκελος ΙΧ, στή Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βουκουρεστίου. Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς καὶ στὸν D. Păcurariu, ὁ.π. σ. 171.

2. "Ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν χαραγμένο στοῦ στήθος τους τὸ πρόσωπο τοῦ Ὁθωνα, σύμβολο τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδας καὶ πολεμοῦσαν ἀνοιχτὰ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἑλληνικῶν νησιῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

λιγότερα ἀπ' τὸν Δημοσθένη», ὅπως ἔγραφε στὶς 9 Ἰουλίου σὲ ἓναν φίλο. Τοῦ κακοφαινόταν ὅτι δὲν εὔρισκε ἓνα κατάλληλο δάσκαλο νὰ παραδίδῃ μουσική. Μία γεωργικὴ καὶ μία ναυτικὴ σχολή¹ σχετίζονται ἐπίσης μὲ τὶς πρωτοβουλίες του.

Ἄλλος τομέας πού ἀποδείχθηκε δραστήριος ὁ κυβερνήτης ἦταν ἡ κατασκευὴ δρόμων στὸ νησί. Γιὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου ἔφερε ἀπὸ τὴ Ρουμανία ἓνα εἰδικό, τὸν Ἀλέξανδρο Ζάνε. Στὴν ἀρχή, ἐπρόκειτο νὰ κατασκευασθῇ ἓνας δρόμος, πού νὰ ἐνώνῃ τὰ λιμάνια Βαθὺ καὶ Τηγάνι. Μεγάλες δυσκολίες ἐμπόδισαν ὅμως τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου καὶ σὲ δύο χρόνια φτιάχθηκε μόνον ἓνα κομμάτι, μερικῶν χιλιομέτρων, ἀνάμεσα στὸ Βαθὺ καὶ στὴ Χώρα. Τὸ 1855, στὶς 25 Μαΐου, οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ νησιοῦ ἐγκρίνουν γιὰ τὴν εὐημερία του, ἓναν χρήσιμον νόμον «περὶ ξύλου καὶ δασῶν»², πού ἀποσκοποῦσε στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς βλαστήσεως τῆς Σάμου. Ἐμπνευστῆς τοῦ νόμου ὑπῆρξε ὁ Γκίκας. Κάθε περιοχὴ ὑποχρεωνόταν νὰ φυτέψῃ τὴν ἐπόμενη χρονιά μεταξὺ 250 καὶ 500 στρέμματα μὲ ἐλιές, μουριές καὶ ἀμυγδαλιές, ἐνῶ ἐὰν τὸ ἔδαφος δὲν ἐπέτρεπε, νὰ τὰ ἀντικαταστήσουν μὲ χαρουπιές, ἔλατα ἢ βελανιδιές. Γιὰ τὸ κόψιμο δένδρων χωρὶς δικαιολογημένη αἰτία, οἱ ποινὲς ἦταν σκληρές. Ἐνας ἄλλος νόμος, ἀπὸ τὶς 29 Ἀπριλίου 1855, ἀναφερόταν στὴ διατήρησιν τῶν μνημείων τέχνης τῆς ἀρχαιότητος³. Ὅλες οἱ ἀρχαιότητες, ἔργα τῶν προγόνων τοῦ Σαμιώτικου λαοῦ, γίνονταν δημόσια ἰδιοκτησία. Κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὶς πουλήσῃ, ἐκτὸς νησιοῦ, ἐνῶ μέσα στὸ νησί ἢ πώλησιν ἔπρεπε νὰ γίνῃ μὲ εἰδικὴ ἄδεια τοῦ δημάρχου. Οἱ ἀνασκαφὲς ἐπιτρέπονταν μόνον μὲ τὴν ἄδεια τῆς κυβερνήσεως⁴. Σημειώνουμε ἐπίσης ἀνάμεσα στοὺς νόμους πού θέσπισε, ἐκεῖνον, γιὰ τὴ διοργάνωσιν τῶν δικαστηρίων, πού σταμάτησε τὸ χάος πού ἐπικρατοῦσε στὴ δικαιοσύνη.

Οἱ ἀρετές του στὴ διακυβέρνησιν τοῦ νησιοῦ ἀναγνωρίσθηκαν καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁ Σουλτάνος τοῦ προσέφερε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1855 τὸ παράσημον Mejidie, ἐνῶ στὶς 18 Φεβρουαρίου 1856, τὸν τίτλον τοῦ Μπέη τῆς Σάμου, προσκαλώντας τον στὴν Κωνσταντινούπολη.

Καὶ ναὶ μὲν οἱ φίλοι του χάρηκαν, ἀλλὰ ἡ χειρονομία θὰ ἔχῃ ἀρνητικὰ ἐπιπτώσεις γιὰ τὰ ἄμεσα πολιτικὰ σχέδιά του.

1. Στὸν ναυτιλιακὸν τομέα σημειώνουμε ὅτι ὁ Γκίκας συμβούλευε τοὺς Σαμιῶτες νὰ ἰδρῦσουν μιὰ μετοχικὴν ἐταιρεία μὲ σκοπὸν νὰ ἀγορασθοῦν ἀτμόπλοια, πού κατὰ τὴ γνώμη του, ἀντιπροσώπευαν τὸ μέλλον τῆς οἰκονομίας, ἀντὶ γιὰ τὰ παλιὰ ἱστοφόρα, βλ. Σταματιάδης ὅ.π., σ. 352.

2. Ἀρχεῖο Ἰ. Γκίκας, VII, "Ἐγγραφα, Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι.

3. Ἀρχεῖο Ἰ. Γκίκας, VII, "Ἐγγραφα, Βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας, Βουκουρέστι.

4. Ὁ ἴδιος ὁ Γκίκας ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν ἀρχαιολογία, κἀνοντας ἀνασκαφὲς στὸ νησί. Ἦρθε ἐξ ἄλλου σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν Ἀγγλον ὑποπρόξενον στὴ Μυτιλήνη, Newton, πού ἀνακάλυψε τὸ μαυσωλεῖον τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ μὲ τὸν Prosper Merimée, στὸν ὁποῖον ἔστειλε τὶς ἐπιγραφὰς πού ἐβρίσκει, πού ἐπρόκειτο νὰ δημοσιευθοῦν ἀπὸ τὸν Philippe le Bas σὲ ἓναν τόμον τῆς συλλογῆς «Voyage archéologique en Grèce et en Asia Mineure».

Τὸ 1859 γίνονται ἐκλογές στὶς Ρουμανικὲς χῶρες. Ὁ Γκίκας πῆγε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1858 στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ζήτησε ἄδεια γιὰ νὰ πάη στὸ Βουκουρέστι, ἐπιδιώκοντας τὴν ἡγεμονία. Ὁ Σουλτάνος δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεψε καὶ ἔτσι υπέβαλε τὴν παραίτησή του¹ καὶ πῆγε στὸ Βουκουρέστι γιὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ σχέδιά του. Τὰ σχέδια ἀπέτυχαν ἐπειδὴ οἱ ἀντίπαλοι τὸν κατηγορήσαν ὅτι υπηρέτησε τὴν Τουρκία καὶ ἔγινε ξένος υπάλληλος. Κατάφερε ὅμως νὰ γίνῃ πρωθυπουργὸς τῆς Μολδαβίας καὶ ἔπειτα τῆς Βλαχίας, γιὰ λίγο χρόνο μόνο.

Ἡ καριέρα του θὰ συνεχίσῃ νὰ σημειώῃ ἐπιτυχίες μέχρι τὸ θάνατό του, στὶς 21 Ἀπριλίου τοῦ 1897, ἀλλὰ ἡ περίοδος αὐτὴ δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο². Θὰ σημειώσουμε μόνο ὅτι στὴ Σάμο ὁ Ἰωάννης Γκίκας ἄφησε καλὴ ἐντύπωση, ὅπως τοῦ ἔγραφε ὁ Ἄγγλος πρόξενος στὸ νησί, ὁ Marc Louis³

Μιὰ μαρμαρίνη προτομὴ στὸ Δημαρχεῖο τοῦ Βαθιοῦ παρατείνει τὴ φήμη τοῦ Ἰωάννη Γκίκας πέραν τῶν συνόρων τοῦ χρόνου.

ΦΛΟΡΙΝ ΜΑΡΙΝΕΣΚΟΥ, δ. φ.
K.N.E./E.I.E

S U M M A R Y

Florin Marineskou, Ioannis Ghikas, governor of Samos (1854-1858)

Ioannis Ghikas, a Romanian of Albanian origin and Phanariot background, was an established figure in the political and cultural scene of Wallachia and Moldavia.

He was a successful governor of Samos (1854-1858), during a period of upheaval in Europe, and contributed to the prosperity of the island with his legislation and his many personal activities.

-
1. Στις 26 Δεκεμβρίου 1858.
 2. Βλέπε λεπτομέρειες στὴ μελέτη τοῦ V Netea σ. 265-283.
 3. «Le nom de Ghica est répété partout dans chaque instant; c'est maintenant plus que jamais qu'on apersoit du trésor qu'on a perdu, D. Păcurariu», δ.π., σ. 190.

